

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання
Кафедра практичної психології

«ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФАНТИЛЬНОСТІ В ДОРΟΣЛОМУ ВІСІ»

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
4 курсу заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Психологія»
Вікторії КУЛІНЧЕНКО

Науковий керівник:
Старший викладач кафедри практичної
психології
Наталія КАЛЬКА

Рецензент:
доцент кафедри теоретичної психології,
доцент, доктор педагогічних наук
Галина ЛЯЛЮК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
« ____ » _____ 2024 р., протокол № ____
Т.в.о. завідувача кафедри практичної психології
доктор психологічних наук, доцент
_____ **Євген КАРПЕНКО**

Львів
2024

Кулініченко В. Причини та наслідки інфантильності в дорослому віці

У роботі теоретичного обґрунтовано та емпірично доведено особливості прояву інфантильності у дорослому віці. Подано детальний опис змістових критеріїв дорослості та ознак прояву інфантильності у дорослих. Описано особливості прояву інфантилізму на формування особистості та побудови її стосунків. Наведено основні способи подолання надмірного прояву інфантилізму у дорослому віці.

У емпіричному дослідженні висвітлено рівень прояву показників особистісної зрілості/незрілості та психологічний вік осіб у дорослому віці та вплив цих параметрів на соціально-психологічну адаптацію у цьому віці.

Ключові слова: інфантильність, дорослість, особистісна незрілість, соціально-психологічна адаптація.

Kulinichenko V. The causes and consequences of infantilism in adulthood

In the theoretical research the peculiarities of the manifestation of infantilism in adulthood have been substantiated and empirically proven. A detailed description of the substantive criteria of adulthood and signs of infantile manifestation in adults is given. The features of the manifestation of infantilism on the formation of the personality and the construction of its relationships are described. The main methods of overcoming excessive infantilism in adulthood are given.

The empirical study highlights the level of manifestation of indicators of personal maturity/immaturity and the psychological age of individuals in adulthood and the influence of these parameters on social and psychological adaptation at this age.

Key words: infantility, adulthood, personal immaturity, socio-psychological adaptation.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ІНФАНТИЛЬНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ	6
1.1. Історичні та змістоі аспекти трактування терміну «інфантильність».....	6
1.2. Віковий та змістовий критерії розподілу дитинства та дорослості.....	14
1.3. Прояви інфантильності в дорослому віці.....	17
1.4. Влив інфантильності тна формування особистості та способи його подолання.....	22
Висновки до Розділу I.....	30
Розділ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНФАНТИЛЬНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ	32
2.1. Опис вибірки та методик емпіричного дослідження.....	32
2.2. Результати описової статистики та порівняльного аналізу.....	34
2.3. Результати кореляційного аналізу.....	43
Висновки до Розділу II.....	45
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

Вступ

Феномен інфантилізму сучасної дорослої людини, яка вважає за краще жити з власними батьками, отримувати їх фінансову підтримку, не мати своєї сім'ї, відбивається на економічній та демографічній ситуації в країні. Однак він залишається маловивченим унаслідок складності природи самого феномену, багатозначності причин його виникнення, великої кількості соціальних та психологічних факторів, що впливають на виникнення інфантилізму.

Глибокі перетворення в багатьох сферах життя ведуть до зміни ціннісно-сміслових установок молоді, до постановки більш легших і цілей, що швидко досягаються. Сучасна соціальна ситуація характеризується збільшенням кількості та інтенсивності інформаційних потоків, соціально-економічними перетвореннями та різними кризами. Суперечлива картина майбутнього, невизначеність завтрашнього дня лякає молоду людину, як би закликає її залишитися «в дитинстві», де не було проблем, де життя було стабільним і надійним. Однак із втратою цінності дорослішання людство втрачає сенс свого існування, заперечує самовідтворення та йде до зниження чисельності населення і припинення людського роду.

З іншого боку, інтерес до проблеми інфантилізму викликаний не лише необхідністю адаптації до сучасних соціально-економічних та психологічних умов, а й природною ситуацією подовження дитинства, зміни вікових кордонів та «відсуненням» дорослості на пізніші періоди. Для адекватного розуміння сучасного процесу дорослішання особливого значення набуває як вивчення теоретичного конструкту, так і пошук операційного визначення поняття «інфантилізм».

Чимало праць різноманітних учених присвячено вивченню проблематики інфантилізму. Наукові праці, таких зарубіжних психологів як Антона Р., Фрейда

З., Ласега Е., Штутте Г. інформують про систематизацію ознак та причин можливого зародження та прогресу інфантилізму.

Загалом можна сказати, що проблема інфантилізму комплексному аналізу не піддавалася і існує лише на рівні вивчення феномену в обмежених контекстах, не кажучи вже про дискусійність у визначенні цього поняття.

У повсякденній практиці цей термін часто використовується як оцінка того чи іншого явища, поведінки і має негативну конотацію. Подібна негативна оцінка адекватна світові дорослих, де для дитини дорослішання є важливою природною метою та результатом розвитку. Кожна дитина – «недо-дорослий» і прагне стати повноцінним дорослим. Позиція дорослого для дитини приваблива, незважаючи на можливі проблеми та труднощі дорослого життя. Дійсно, дорослішання та досягнення зрілості є однією з перспективних цілей розвитку людини.

Актуальність даної роботи визначається метою пошуку відповідей на дослідницькі питання, що стосуються визначення змісту теоретичного конструкту «інфантилізму», розмежування вікового та змістовного критеріїв поділу дитинства та дорослості, проявів, які ми вважаємо інфантильними для дорослого віку. Стає очевидною необхідність створювати конкретні рекомендації, які б допомогли у дослідженні соціального інфантилізму і у формуванні стратегій опору різним його формам.

Об'єкт дослідження: інфантильність особистості.

Предмет дослідження: інфантильність у дорослому віці.

Мета дослідження: на основі теоретичного аналізу та емпіричного дослідження з'ясувати характерні особливості проявів, причин та наслідків інфантильності особистості у дорослому віці.

У відповідності з цією метою були сформульовані такі **завдання дослідження:**

1. Охарактеризувати змістові характеристики інфантильності;

2. Розглянути основні критерії інфантильності та дорослості;
3. Розкрити зміст і специфіку проявів інфантильності у осіб у дорослому віці;
4. Проаналізувати причини та наслідки інфантильності на віковому етапі дорослості;
5. Здійснити емпіричне дослідження інфантильності через призму особистісної зрілості та адаптації особистості.

Теоретико-методологічна основа. Теоретичним підґрунтям вивчення феномена стали наукові праці з вікової психології та психології особистості вітчизняних та зарубіжних авторів.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези було застосовано загально-наукові методи теоретичного та емпіричного дослідження, зокрема такі, як метод теоретичного аналізу літератури з теми дослідження, аналіз основних понять, їх синтез, систематизація матеріалу, порівняння та узагальнення даних.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні знань щодо феномену інфантильності особистості, його проявів та причин динаміки цих проявів у дорослому віці.

Практичне значення роботи є важливим для з'ясування основних особливостей інфантильності, що впливають на адаптативний потенціал дорослої людини та формування її особистісної зрілості.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувались використанням методів, що відповідали меті, завданням, гіпотезі дослідження, кількісним і якісним аналізом отриманих даних.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, літератури та додатків.

Розділ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ІНФАНТИЛЬНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

1.1. Історичні та змістові аспекти трактування терміну «інфантильність»

Термін інфантилізм щодо медичних і психофізичних явищ, використовується як оцінка неготовності до розвитку, збереження у фізичному образі поведінки та характеристик, властивих попереднім етапам формування особистості. Від латинського *Infantilis* означає «дитячий». У буквальному значенні «дитячість» – це легковажне ставлення до життя у будь-якій діяльності. У психологічному плані «інфантилізм» – це феномен слабкої вольової активності, пов'язаний з утриманням від відповідальності в межах обраної діяльності. Незрілість застосовують до категорій самосвідомості та саморозвитку [5].

На думку різних спеціалістів – психологів, інфантилізм – це: збереження психофізичних ознак дитячої поведінки у дорослих людей; часткове відставання у розвитку на фоні істерії; дитячий розлад процесу атрофії; несвідома форма психічного огороження особистості; специфічність психофізичного та соціологічного розвитку у підлітків; розвиненість сексуальності на ґрунті інфантилізму; затримка в експансивному розвитку, відставання у розвитку та незрілість психіки; розлад психічного розвитку; розлад інтелектуальної діяльності; біологічне відставання у дорослішанні у прямій залежності від розвитку організму; низький рівень морального дозрівання людини; затримка психічного розвитку; закладена модель поведінки.

Даний аналіз узагальнює й такі ознаки інфантилізму: запізнений розвиток суб'єкта; безвольність; нездатність до самодисципліни; бездіяльність; пасивність; безхарактерність; мінливість; неоднозначність життєвих цілей;

неконтрольованість емоцій; небажання займатися будь-якою активною діяльністю; відсутність прагнення до фізичної праці; затримка формування моральних цінностей; потяг до розваг; незадовільні рефлексивні здібності; утриманство та безвідповідальність; хаотичність поведінки; відсутність потреби досягнення цілей [8].

Існує медичне поняття інфантилізму. Фізіологічний інфантилізм – це уповільнення розвитку індивіда в особистісному плані з присутністю у фізичному вигляді людини ознак попередніх вікових періодів, де вади фізичного розвитку є наслідком захворювання. Психічний інфантилізм – це непідготовленість людини, що виражається в гальмуванні формування особистості, коли поведінка індивіда не відповідає його біологічному віку. Правовий інфантилізм – відсутність почуття відповідальності з погляду права, недостатні правові можливості за бажання отримання позитивного результату.

Про соціальний інфантилізм фахівці говорять як про «особистісну незрілість людини у поєднанні з її емоційно-вольовою незрілістю». Інакше висловлюючись, соціальний інфантилізм - це відмінність соціальних, біологічних і культурних аспектів дорослішання молоді людини в індустріально-розвинених країнах. Такі відмінності свідчать про порушення систематизації соціалізації та втручання молоді у доросле життя [11].

Подібна непідготовленість людини до здійснення осмислених вчинків проявляється у відсутності бажання приймати ті чи інші рішення самостійно. Безліч таких ознак виключає індивіда з різновидів суспільних взаємодій, пропонуючи йому амплуа суб'єкта спостереження. Серед інших критеріїв соціального інфантилізму необхідно позначити: почуття вразливості, необґрунтовані вимоги до оточуючих, утриманство, демонстрація егоцентризму, слабке вираження емоційності, самокритичність, слабка воля, низькі моральні цінності, ідеалізація реальності, відсутність мотивації до

фізичної праці, гедонізм, відсутність бажання досягти успіху та самореалізуватися, відсутність моделі поведінки у житті.

Розберемо ще кілька характеристик феномена соціального інфантилізму, здатних доповнити наше уявлення про це явище. Психолог Е. Фромм визначає головну ознаку соціального інфантилізму як відсутність бажання індивіда покладати відповідальність на власне життя лише на себе.

Інший фахівець А. Маслоу вважає соціальний інфантилізм втратою сенсу життя. До загальних рис соціального інфантилізму можна додати також: слабка воля, істеричність, деградація, відсутність мотивації у професійній сфері, наявність зручної позиції спрямованої на швидке досягнення результату за незначних фінансових та тимчасових витрат. Також до цього списку можна віднести: відсутність здібностей для пошуку способів вирішення проблем, відсутність психологічного та соціального захисту та небажання здобути захист від негативу [15].

Олпорт Г., Еріксон Е., Хорні К. – зарубіжні вчені-психологи, які трактують інфантилізм як патологію, яка проявляється в повному або частковому розумінні індивіда різних сторін навколишньої реальності, включаючи соціальну. Зокрема, за їхньою версією, інфантилізм характеризується відсутністю навичок до налагодження життєвої моделі поведінки на довгостроковий період [13].

Соціальний інфантилізм у суспільних усіляких сенсах проявляється різними способами. Як мінімум, необхідно виділити два ступені соціального інфантилізму. Перший ступінь відрізняється повною відсутністю бажання брати на себе відповідальність за власне життя. Така життєва стратегія називається «утриманська». Друга ступінь соціального інфантилізму, помічена лише у вибраних сферах життя. Фахівці називають це явище «побутовий чи політичний інфантилізм». Назвемо кілька ознак цього терміна: відчуженість суб'єкта від політичного життя соціуму, деяка відстороненість особи від соціальних груп,

неграмотність у політичній сфері, повна чи часткова відсутність інтересу до політики.

Багато фахівців-соціологів проводять аналогію між соціальним інфантилізмом і комфортністю як якістю індивіда (конформізм). Стратегія конформізму - це модель поведінки особистості, яка полягає в модифікації індивідом думок та установок поведінки, відповідно до вже діючих установок у даному соціумі або окремій групі. Винятковий варіант конформізму свідчить, що коли особистість немає власної точки зору, в один момент підпорядковується думці суспільства, погоджується і примикає до більшості [14;18;21].

«Конформна людина» – це людина підатлива реальному чи вигаданому тиску лідируючої групи суспільства, поступлива і готова до компромісів.

Як правило, соціально зріла особистість, конформізму не піддається завдяки: внутрішньому контролю (інтервальністю); готовністю зберігати здоров'я (наприклад, відмова від вживання алкогольних напоїв та наркотичних засобів); психологічній незалежності (відсутності ризикованої поведінки); соціальної, громадянської та моральної стійкої позиції; здорового ставлення до реальності.

Антиподом інфантилізму є «зрілість», а синонімом «дитячість». Дитячість – наївне сприйняття суспільної реальності. До визначення «соціальна зрілість особистості» існує чимало підходів. Найчастіше синонімом терміна «зрілість» виступає поняття «дорослість», проте ці поняття не ідентичні. Психологи аналізують зрілість за такими ознаками: інтелектуальність, моралізм, працьовитість, моральність, духовність, емоційність, професіоналізм. Важливими є громадянська та політична позиції.

Соціальна зріла особистість - це особистість, що пройшла повну адаптацію до соціальної реальності, до соціальних норм, цінностей та традицій суспільства.

У ролі базових складових соціально зрілої особистості також виступають: толерантність, відповідальність, саморозвиток, позитивне мислення, емпатія та не конфліктність, довгострокові міжособистісні зв'язки; вміння адаптуватися у соціальному середовищі. Серед інших компонентів соціальної зрілості виділимо: соціальну відповідальність та активність, креативність, толерантність, емпатію, саморефлексію, усвідомлення себе значущим суб'єктом суспільства, здатність приймати рішення в ризикованих та не вигідних умовах, здатність відповідати за результат зроблених рішень, здатність формувати та зберігати довгострокові відносини, здатність до співпереживання та інші якості соціально-зрілої особистості.

До ознак психологічно зрілої особистості відносять: пройдений адаптаційний період у суспільній сфері, повагу до норм і цінностей, підатливість, наявність внутрішнього почуття контролю, здатність передбачати наслідки своїх дій, вміння брати відповідальність за близьких людей. Крім цього, психологи виділяють такі ознаки зрілої особистості: почуття гумору, наявність філософської стратегії життя, самоприйняття та самосвідомість, здатність до відносин, мудрість, підатливість, товарицькість, позитивне мислення та ставлення до світу, терпимість, поблажливість, самокритичність, духовність, відповідальність, саморозвиток, толерантність. Обґрунтувати вищесказане можна єдиною основною ознакою соціальної зрілості – просоціальною поведінкою, тобто активною життєвою позицією.

Поняття інфантилізму в даний час використовується в різних контекстах і є досить розмитим конструктом.

Розглянемо різні тлумачення поняття «інфантилізм» та його зміст у межах психологічної науки, теоретичного визначення конструкту та його операціоналізації. Термін «інфантилізм» може розумітися як характеристика людини (особистісна особливість чи особистісна організація), і як

характеристика процесу розвитку. Деякі автори вживають поняття «інфантилізм» та «інфантильність» як синоніми.

Поняття «інфантилізм» віднесено до особистісного контексту та визначено у Короткому психологічному словнику як «збереження в психіці та поведінці дорослого особливостей, властивих дитячому віку». Основною характеристикою інфантильного індивіда називають незрілість емоційно-вольової сфери, причому фізичний чи розумовий розвиток може йти в рамках норми або навіть у прискореному темпі. Інфантилізм як незрілість емоційно-вольової сфери проявляється в таких симптомах, як несамостійність рішень і дій, почуття незахищеності, знижена критичність по відношенню до себе, підвищена вимогливість до турботи інших про себе, різноманітні компенсаторні реакції [28].

В рамках вікової чи спеціальної психології про інфантилізм говорять як про один із варіантів затримки психічного розвитку дітей у рамках дизонтогенезу та відносять переважно до дошкільного віку. Зокрема, В. В. Лебединський зазначає, що інфантилізм як затримка розвитку емоційної сфери проявляється у тимчасовій фіксації її (емоційної сфери) на ранніх вікових етапах. І. Ю. Кулагіна акцентує увагу на важливості поєднання у розвитку процесів еволюції та інволюції. Дитина зберігає дитячі риси, якщо процеси еволюції запізнюються, що і називається інфантилізмом.

У контексті дизонтогенезу виділяють кілька видів інфантилізму, що різняться залежно від причин походження. Гармонічний психічний та психофізичний інфантилізм (визначення П. Дж. Лорена та Е. Ш. Ласега) пов'язують із конституційним походженням затримки психічного розвитку. У даному випадку часто зустрічається інфантильний тип статури, дитяча пластичність миміки і моторики. Емоційна сфера характеризується яскравістю та жвавістю емоцій, переважанням емоційних реакцій у поведінці, домінуванням

ігрової мотивації та ігрових інтересів, наявністю навіюваності та несамостійності.

Дослідники відзначають наявність сомато-психічного інфантилізму і у батьків, які виховують інфантильних дітей. Інфантилізм, що виник внаслідок соматогенної затримки психічного розвитку як результат хронічної фізичної та психічної астенії, проявляється у формуванні таких особистісних рис, як боязкість, вразливість, невпевненість у власних силах. Затримка психічного розвитку психогенного походження, викликана несприятливими умовами виховання, сприяє формуванню інфантилізму на кшталт психічної нестійкості чи егоцентризму. Органічний інфантилізм церебрально-органічного генезу проявляється у незрілості емоційно-вольової сфери та слабкості пізнавальної діяльності. До особливостей поведінки відносять імпульсивність, нездатність до вольового зусилля та систематичної діяльності. Зазначають, що риси емоційної незрілості можуть зберігатися довго протягом дорослого віку, виявляючи превалювання емоційних форм регуляції (на противагу раціональним та вольовим формам), що призводить до інфантильних форм реагування [18].

У контексті соціальної психології визначають особистісний інфантилізм як девіацію поведінки, психічного та особистісного розвитку індивіда. Автори підкреслюють несформованість у особистісно-інфантильного дорослого емоційно-вольової сфери та відзначають високу кореляцію інфантилізму з такими особистісними особливостями, як зовнішній локус контролю, завищені самооцінка та рівень домагань, егоцентризм. Інфантильна особистість прагне уникнути необхідності адекватно оцінювати об'єктивну соціальну реальність [17].

Цікаво, що дослідники пропонують розглядати особистісний інфантилізм як прояв гетерохронності особистісного розвитку. Шлях особистості до зрілості не є гомогенним за темпом. Деякі сторони особистості, зокрема емоційно-вольова сторона у інфантильних особистостей, відстають від загального темпу

розвитку, а розвиток інтелекту і пізнавальної сфери йде для даного періоду більш швидшими темпами. Дана ідея підтримує та конкретизує ідею про гетерохронність психічного розвитку в цілому (ідея гетерохронності вікового розвитку знаходить підтвердження і в рамках нейропсихології) [3].

У межах психоаналітичного підходу акцент зміщується з інфантилізму як затримки, відхилення розвитку певної сторони особистості на розгляд цілісної особистості – аналізується інфантильна особистість чи інфантильна особистісна організація. В основі такої лежать відчуття безпорадності та перевага дитячих моделей поведінки. Н. Мак-Вільямс пропонує розглядати інфантильну особистість як таку, що зберігає переважно інфантильні форми мислення. Відчуття всемогутності не знижується з часом, і основний механізм захисту – регресія – визначає стратегію подолання життєвих труднощів. Однак, як зазначає М. Мак-Вільямс, сам термін «інфантильна особистість» зникає з офіційного переліку порушень, хоча деякі аспекти інфантильності включаються до таких видів порушень, як «особистісний розлад у вигляді залежності» або «істеричний розлад особистості» [29].

Таким чином, узагальнюючи різні точки зору, відзначимо, що інфантилізм – це певна особистісна організація, що зберігає риси та моделі поведінки попереднього вікового періоду, які були адекватними раніше, але не є адекватними на новому віковому етапі. Більшість авторів вказують на незрілість (несформованість, затримку формування) емоційно-вольової сфери, пов'язуючи з цим егоцентричність вчинки, несамостійність чи залежність, невибагливість до себе та критичність до інших та інші прояви інфантильної особистості.

1.2. Віковий та змістовий критерії розподілу дитинства та дорослості

У літературі існують понад двадцять періодизацій розвитку людини, які докладно розглядають вікові періоди, починаючи з народження і закінчуючи юнацьким віком. Геронтологія ретельно вивчає передпенсійний та пенсійний періоди. Однак немає однозначного визначення меж та змісту вікового періоду, який можна позначити як «дорослість», тому що в даному періоді вибір різних індивідуальних стратегій розвитку настільки величезний, що складно виділити однакові закономірності періоду. У зв'язку з цим розглянемо періодизації різних авторів та узагальним характерні риси дорослості.

Згідно з віковими періодизаціями автори виділяють різні межі певних вікових періодів. У рамках даної роботи розглянемо періоди, що йдуть безпосередньо за юнацьким. До юнацького періоду всіма авторами використовується термін «діти» («хлопчики та дівчатка»), юнацький період - перехідний, людина вже не дитина, але ще не доросла. Розглянемо, яким чином автори характеризують людину в наступному віковому періоді – людину, яка стає дорослою.

Багато періодизацій, визначаючи вікові межі періоду «дорослість», охоплюють досить великий проміжок життя, не поділяючи його у будь-які щаблі. Д. Векслер, спираючись на принцип гетерохронності, що передбачає різночасність і різну тривалість розвитку психічних функцій, з урахуванням рівневих показників та виявлення етапів їх розвитку виділив макроперіоди та мікроперіоди розвитку дорослої людини [11].

В. Квін говорить про те, що люди, які отримують досить довгий час освіти (в бакалавраті, магістратурі, аспірантурі), дорослішають повільніше, і коло спілкування у них, як правило, складається з людей молодших за них. Гальмування дорослішання посилюється, тому що такі люди продовжують проживати з батьками, не прагнуть знайти роботу та отримувати заробітну

плату. В. Квінн визначає дорослість, приписуючи їй вибір партнера та професії, народження дітей. Ознаками дорослості є відповідальність, самостійність, самоконтроль, потреба праці та побудові постійних міцних відносин із партнером [4].

Р. Хейвігхерст виділяє значимість сформованості громадянської і соціальної позиції та здатності до підтримки досягнутого життєвого рівня, виховання дітей, орієнтації на підтримку подружніх відносин, а також становлення індивіда як професіонала [10].

Згідно з твердженням Г. Крайга, основними чинниками дорослості є професійна діяльність та особисті стосунки. Він наголошує на тому, що значущими стають мотиви афіліації (причетності), досягнень, потреба у визнанні, набуття компетентності, самореалізація, які безпосередньо пов'язані з професійною кар'єрою та близькими відносинами з іншими людьми.

Головна мета людини – це самоздійснення, що є ширшим поняттям, ніж самореалізація, і визначається як результат життєвого шляху. Самоздійснення орієнтоване на різні цілі залежно від вікового періоду (наприклад, переживання завершення дитинства період 12–18 років). У період зрілості метою є самореалізація у трудовій, професійній та сімейній сферах. Для фази зрілості характерні знаходження покликання чи професійної діяльності, утворення власної сім'ї. Людина ставить конкретні життєві цілі та має певні результати їх досягнення або виконані кроки щодо їх досягнення.

Дорослій людині властива фізична, психічна та емоційно-вольова зрілість. Однак у кожній людині розвиток відбувається індивідуально і, як правило, гетеро-хронно, тобто розвиток кожної окремої структури йде в темпі, що розрізняється.

Одна із ознак дорослості – це професійне самовизначення, а також таку особливість процесу дорослішання, як вибір подальшого шляху розвитку. Науковці часто акцентують увагу на значущості сформованості ціннісних

орієнтацій у зрілому віці. Вона вказує, що в рамках дорослішання відбувається інтенсифікація освоєння соціального простору, потреби до здійснення трудової діяльності та прагнення рефлексії [3].

Деякі дослідники говорять про те, що основною характеристикою віку є відокремлення від батьківської сім'ї та освоєння професійних ролей.

Узагальнюючи погляди різних дослідників, ми можемо зробити висновок, що «дорослість» у середньому охоплює період з 25 до 45 років і характеризується ускладненням зв'язків людини зі світом, розвитком абстрактного мислення, сформованістю емоційно-вольової сфери, професійним та особистісним становленням, освоєнням більшої кількості нових ролей, розвитком високого рівня саморегуляції. Період дорослості орієнтований на активізацію соціального розвитку особистості, зміцнення та розширення міжособистісних зв'язків, включення до різних сфер діяльності, суспільних відносин. Всі ці показники дають можливість людині стати більш самостійним. Дані межі є досить умовними, однак ми дотримуємося думки, що вони є найбільш відповідними сучасній ситуації дорослішання. Саме на зазначений двадцятирічний період припадають основні дорослі «придбання»: професійна кар'єра та самореалізація, створення сім'ї, народження та виховання дітей.

Отже, основними психологічними характеристиками дорослості є: рефлексія, потреба у праці та професійній діяльності, наявність професійного самовизначення, володіння трудовими навичками, потреба у самореалізації, сформованість емоційно-вольової сфери. Об'єктивними характеристиками дорослості є перехід до економічної та територіальної незалежності від батьківської сім'ї, а також освоєння нових соціальних ролей, таких як працівник, чоловік (дружина), батько (мати).

Аналіз дозволяє виділити основні критерії, що поділяють дитинство та дорослість. Психологічним критерієм є набуття самостійності та незалежності. Об'єктивними критеріями можна назвати провадження професійної діяльності,

створення сім'ї та вибір постійного партнера, народження дітей. Співвідносячи вікові межі та встановлені критерії, можна сказати, що людина, яка не набула протягом періоду 25-45 років самостійності та незалежності (як психологічної, так і матеріальної), має ознаки інфантильної особистості.

1.3. Прояви інфантильності в дорослому віці

Феномен інфантилізму може бути розглянутий як результат зміненого культурного середовища, зміненого спілкування та діяльності. Інфантилізм як «хвороба зростання» закономірно виникає у підлітковому віці: не дитина, але ще дорослий шукає і привласнює нові форми взаємодії зі світом, які не освоюються одномоментно. Ключову роль розвитку грає джерело – культурно-історичне середовище, - і рушійні сили розвитку - спілкування і діяльність.

На даний момент культурно-історичне середовище змінило темп життя, змінило засоби досягнення цілей, змінило цінності – вигляд світу змінився. Сучасний культурно-історичний контекст та науково-технічний прогрес, інтенсифікація глобалізації освітнього сектору та підвищення міжнародної мобільності змінюють соціальні цінності та вимоги соціуму до індивіда. Змінюються норми людського існування. Ціль «бути щасливим» змінюється на ціль «бути успішним». Багато цінностей набувають «приставку» не: не створювати сім'ю, НЕ народжувати дітей, оскільки старі патріархальні цінності перешкоджатимуть досягненню мети сучасної молодої людини, яка бажає будь-що-бути успішною [3].

Для сучасної молодої людини основні компоненти віку залишаються фіксованими на рівні юнацького періоду. Провідна діяльність є такою самою, як і в юнацькому періоді, – діяльністю з освоєння операційно-технічної сторони, з професійної орієнтації та набуття професійних навичок. Закономірно, що структурні компоненти віку утримують молоду людину в юнацькому віковому

періоді, не даючи можливості перейти на наступний віковий щабель, не формуючи необхідні новоутворення та не створюючи передумов переходу в наступну фазу, фазу дорослості, оскільки не формується протиріччя між новими можливостями, новими потребами та старим типом відносин.

Ще одна обов'язкова умова для розвитку - спілкування – з безпосереднього стало опосередкованим цифровими і віртуальними пристроями - комп'ютерами, мобільними пристроями, соціальними мережами, файлообмінниками. Опосередкована соціальна взаємодія призводить до нівелювання важливості певних моделей поведінки та прогалин у їх формуванні. Спостерігається тенденція заміщення реального спілкування віртуальним. За інших рівних умов сучасна молодь воліє надавати знаки уваги (наприклад, привітати з днем народження або іншою знаменною подією) у соціальних мережах, ніж вступити у безпосередню взаємодію. Віртуальне спілкування характеризується поверхневими контактами, імітацією почуттів. Як наслідок, це призводить до спотворення впливу соціального фактора на розвиток та дорослішання. Інфантилізм і для юнака, і для біологічно дорослої людини продовжує бути «закономірною» моделлю поведінки, яку підтримують структурні компоненти розвитку [7].

Часто зустрічаються такі прояви інфантилізму, як незрілість емоційно-вольової системи, залежність, невибагливість до себе, критичність до інших, відкидання нових ролей, безвідповідальність, небажання приймати рішення, прагнення жити «за чужий рахунок». Якщо людина віком від 25 років продовжує вчитися, отримувати рівень за рівнем у системі освіти, зберігати емоційну та/або матеріальну залежність від батьківської сім'ї, не бажає зобов'язань тощо, можна сказати, що її особистісна організація має ознаки інфантилізму.

Отже, теоретичний конструкт «інфантилізм» визначений як особистісна організація, що зберігає риси та моделі поведінки попереднього вікового

періоду, що були адекватними раніше, але не є адекватними на наступному етапі.

«Дорослість» як віковий період в середньому охоплює проміжок від 25 до 45 років і характеризується ускладненням зв'язків людини зі світом, розвитком абстрактного мислення, сформованістю емоційно-вольової сфери, професійним та особистісним становленням, прийняттям та освоєнням більшої кількості нових соціальних ролей, розвитком високого рівня саморегуляції. Основними характеристиками дорослої особистості є: рефлексія, потреба у праці та професійній діяльності, наявність професійного самовизначення, володіння трудовими навичками, потреба у самореалізації, перехід до економічної та територіальної незалежності від батьківської сім'ї, прийняття та втілення нових соціальних ролей. Основними критеріями, що поділяють дитинство та дорослість, є самостійність та незалежність.

Інфантилізм як соціо-психологічне явище не визнається психічним розладом, на відміну інфантилізму, викликаного різними захворюваннями і патологіями фізичного розвитку. Ознаки соціального інфантилізму зазвичай є частиною більш глобальних процесів усередині людини, інфантильна поведінка завжди стає наслідком того, що сталося з людиною на етапі дорослішання, в ті моменти, коли дитина стикалася з питаннями відповідальності за свої вчинки, провиною.

Розрізняють два поняття: психічний та психологічний інфантилізм. Кожне з них має свої ознаки та особливості. Під поняттям «Психічний інфантилізм» мають на увазі сукупність медичних симптомів. Інакше кажучи, це вважається патологією. Коли ми говоримо про «інфантильний розлад особистості», то маємо на увазі хворобливий стан психіки, який потребує корекції. Тут йдеться про затримку розвитку лобових та інших часток мозку. Саме вони відповідають за поведінку, програмування, контроль психічної діяльності. Якщо є проблеми, відбувається ретардація темпів емоційно-особистісного становлення. У побуті

термін «інфантилізм» використовується здебільшого опису другого поняття – «психологічного інфантилізму». На відміну від першого, це вже патологією не є. Психологічний інфантилізм – це стан, у якому доросла людина зберігає у собі риси дитинства. Йдеться про «великих дітей». Вони зрілі на вигляд, але внутрішньо очевидно незрілі. Такі люди, як правило, наївні, егоїстичні і не хочуть відповідати за своє життя. Більше того, інфантил потребує постійної уваги та піклування з боку інших людей. Сам він не готовий ухвалювати рішення.

Ознаки інфантилізму:

1. Небажання брати на себе відповідальність за свої вчинки. Тобто відмова від зобов'язань, які здаються обтяжливими. Це може стосуватися як робочих, так і сімейних обставин. Відчайдушні спроби уникнути зіткнення з відповідальністю за життя і вибір. Постійні виправдання за свою поведінку замість визнати свої помилки і виправити їх та постійні скарги життя

2. Втеча від вирішення проблем. Схильність вичікувати, поки хтось інший зробить все людину.

3. Невміння контролювати свої емоції. Мова про безконтрольні істерики, виправдання своїх вчинків почуттями. Імпульсивні дії, відсутність роздумів про наслідки.

4. Егоїзм та егоцентризм. Для дітей характерна особлива картина світу, в якій вони є центром всього. Про таких ще кажуть «весь світ навколо тебе крутиться». Егоцентризм – складність для того, щоб з повагою ставитися до почуттів інших людей, при цьому свої власні потреби і бажання ставляться вище за чужих.

5. Імпульсивність у виконанні своїх бажань. Захотів – зробив. Людина не здатна оцінити та проаналізувати наслідки своїх рішень, тому що діє під впливом імпульсу.

6. Страх перед світом та унікаюча поведінка. Це особливий вид інфантилізму – соціальний. Індивід не може зателефонувати з важливих питань до якоїсь організації, оформити документи, домовитися з кимось про угоду тощо.

7. Вразливість і віра у справедливість світу. Тут йдеться про моралізаторство, часті обурення з приводу несправедливості та постійні образи. Така ознака відриву особистості від реальності говорить про заперечення дійсності та неготовність побачити правду.

8. Часте використання дитячих слів і виразів під час спілкування. Підлітковий стиль одягу. Безперечно, це не явна ознака.

9. Схильність уникати конфліктів: прагнення уникати конфліктів за будь-яку ціну, ухилення від складних ситуацій, страх зустрічатися з ними вічна-віч.

10. Гостра потреба в миттєвому задоволенні: нетерпіння, великі труднощі з тим, щоб відтермінувати задоволення миттєвої потреби, імпульсу, вибір на користь негайного задоволення своїх потреб замість очікування більш вдалого моменту або просто розтягування задоволення.

1.4. Причини, наслідки та способи подолання та інфантилізму у дорослому віці

Інфантилізм, як форма психічного захисту та опору, проявляється найчастіше в активному небажанні, а у важких випадках – просто нездатності людини брати відповідальність за свої дії та поводитися як зрілий дорослий. Інфантилізм або інфантильність – це стан психіки, при якому дорослі люди регулярно виявляють незрілі та дитячі способи поведінки: відсутність автономності, прагнення до залежності, небажання брати на себе відповідальність, уникнення конфліктів, егоцентричний погляд на світ.

Психологічний чи соціальний інфантилізм може мати низку психологічних причин, у тому числі:

1. Дитяча травма. Жорстоке поводження або зневага батьками дитини в ранньому віці може призвести до ряду психологічних проблем, включаючи інфантилізм. Коли дитина не отримує турботу та підтримку, необхідні їй для того, щоб стати здоровим дорослим, їй може бути важко розвинути навички та поведінку, необхідні для самостійного функціонування. Найгірше в цьому сенсі ігнорування та потурання – тут дитина не отримує не лише турботу, а й здорову критику, що сильно деформує картину світу та розуміння власних можливостей.
2. Труднощі емоційної регуляції: деякі люди можуть настільки сильно боротися зі своїми емоціями, що це парадоксально починає заважати їм контролювати свої почуття та справлятися з важкими ситуаціями. Так може виникнути страх власних сильних емоцій, страх сорому і засудження за них. І далі, щоб не зіштовхуватися зі своїми емоціями людина робить все, зокрема уникає відповідальності за свої дії та вибір.
3. Егоцентризм: зворотний бік потурання – надмірна опіка, яка змушує людину вірити, що все відбувається за її бажанням, і без її праці. Згодом це, з одного боку, призводить до того, що такі люди стають нечутливими до бажань та потреб інших людей, будучи впевненими в тому, що світ «крутиться» навколо

них, а з іншого – у разі потрапляння в критичну чи кризову ситуацію, де необхідно робити вибір і приймати рішення, у них виявлятиметься вивчена безпорадність. Деякі люди можуть боротися з незалежністю, покладаючись на підтримку і керівництво інших. Через це їм може бути важко приймати рішення чи діяти без схвалення інших.

Провина, сором і контроль: якщо ці три компоненти переважають у батьківському ставленні до дитини, то згодом це може призвести до того, що з одного боку вже доросла людина відчайдушно намагатиметься знайти своє місце під сонцем, а з іншого постійно сумніватиметься в собі, відчуваючи почуття провини за свої сумніви, і відчуватиме патологічну потребу у зовнішньому контролі, вирішенні та схваленні своїх дій [8].

Так чи інакше інфантилізм та його прояви – це спосіб впоратися зі стресом чи травмою, отриманою у дитинстві. Регресуючи в дитячий стан, людина ніби повертається на той час у своєму житті, коли відчувала себе у безпеці. І часто це справді так. Така своєрідна адаптація, з одного боку, охороняє від жахів та болю минулого, а з іншого, заважає жити як носію, так і оточуючим.

Однією з ранніх і найвпливовіших робіт у цій галузі виступає концепція З. Фрейда про «інфантильну сексуальність», у якій наголошувалося на важливості досвіду раннього дитинства у формуванні дорослої особистості. За Фрейдом, розвиток психіки визначається здатністю дитини долати Едипів комплекс – стадію, на якій діти відчують потяг до батька протилежної статі і змагаються з одностатевим батьком за прихильність до іншого батька. Згідно з Фрейдом, у здоровому варіанті, цей потяг з часом трансформується в любов і повагу до батька. Однак якщо дитина не може успішно пройти цей етап, це може призвести до невирішених почуттів провини, образи та сорому, які можуть зберігатися у дорослому віці та виявлятися у вигляді інфантильної поведінки [15].

Негативні наслідки інфантилізму:

1. Самотність – рідко вдається знайти людину, яка змогла б прийняти незрілість свого партнера.
2. Повна залежність від інших – залишившись на самоті, інфантильна особистість перетворюється на беспорядну дитину, яка не в змозі обслуговувати навіть себе.
3. Нездатність бути по-справжньому щасливою людиною – доросла дитина не в змозі зрозуміти, що їй дійсно подобається, оскільки рішення завжди приймала інша людина. Тому така людина все життя ходить на зненавиджену роботу або займається нецікавою справою. Вона навіть не думає, чого хоче і що їй по-справжньому подобається.
4. Легко піддається маніпуляціям та чужому впливу.
5. Ховається від страхів та проблем, які з часом лише примножуються [9].

У повсякденному житті така незрілість може виявлятися у найрізноманітніших формах:

- Відсутність працевлаштування за очевидної необхідності мати дохід та відсутність його. Опір спробам працевлаштування, спроби (часто безуспішні), добувати гроші у сумнівних місцях.
- Застиглі труднощі на роботі, у навчанні в особистому житті (особливо в частині, пов'язаній з фінансовим успіхом), які вирішуються очевидними способами, але продовжують існувати у тому вигляді, в якому є. Незрілій людині дуже важко просто взяти і зробити навіть якщо відомо, що, де і скільки взяти, а також, як і для чого робити.
- Явне чи приховане прагнення залежності від когось більше (сильного, значущого, розумного, красивого, багатого – тут можливі варіації та комбінації). Прагнення до того щоб хтось інший взяв всю відповідальність (а насправді не відповідальність, а лише її неприємні частини, на зразок праці, дисципліни тощо) на себе, залишивши в житті людині лише радість, щастя та насолоду.

- Розбіжність слів із справами, часті обмани навіть по дрібницях, порожні обіцянки. Незрілим людям важко тримати ці обіцянки, важко перебувати під «гнітом» зобов'язань.
- Складність у підтримці самодисципліни, емоційна нестійкість, що виявляється при перших труднощах, прагнення все кинути, якщо не виходить одразу й найкраще. Неприйняття істини у тому, що успіх дається регулярною працею.
- Тотальна складність у прийнятті концепції особистої відповідальності за власне життя, у прийнятті ідеї про те, що свобода = відповідальність та одного без іншого не буває. Домінування в людини ідеї «свободи від...» над ідеєю «свободи для...» або її повна відсутність [12].

Незріла поведінка часто стигматизується суспільством. Багато людей, які страждають від цього, відчувають сором або збентеження через свою поведінку і можуть піти на багато, щоб приховати це від інших (що зазвичай тільки погіршує їхнє становище). Важливо розуміти, що більшість людей, які мають проблеми з відповідальністю, часто не можуть інакше. Це не виправдовує їх, проте це важливо враховувати при побудові відносин і підходити до такої поведінки з розумінням, оскільки для деяких людей вона може бути механізмом подолання, що глибоко вкоренився.

Немає універсального підходу до подолання інфантилізму, враховуючи, що він сам по собі є лише симптомом, а не ядром проблеми. Способи подолання необхідно вибирати, виходячи з конкретної проблематики. Але швидше за все, особливо якщо незрілість явна і заважає жити, необхідно звертатися за допомогою до психологів або психотерапевтів.

У гештальт-терапії завжди наголошується на важливості особистої відповідальності у подоланні соціально-психологічного інфантилізму. Тема відповідальності проходить крізь процес психотерапії. Відповідальність входить у систему базових принципів гештальт-терапії: актуальність – усвідомленість –

відповідальність. Однією з цілей гештальттерапії є повернення відповідальності за своє життя. Це фундамент для решти змін.

Екзистенційні терапевти також розглядають інфантилізм як форму уникнення, але зосереджуються на відносинах людини із самою собою та навколишнім світом. Вони допомагають людині усвідомити свою власну свободу та можливості, які існують для неї, щоб створити осмислене життя. Це включає визнання важких аспектів життя і прийняття на себе відповідальності за власний вибір, а не покладатися на інших у прийнятті рішень за них.

У когнітивно-поведінковій психотерапії акцент робиться на подолання та зміну неадекватних патернів мислення та поведінки. Терапевт працює з людиною, щоб виявити та змінити негативні моделі мислення та розробити більш адаптивні стратегії подолання. Цей підхід може бути особливо корисним для людей, які борються з тривогою, депресією або іншими розладами настрою, які можуть сприяти інфантильній поведінці.

Шлях до набуття зрілості, подолання інфантилізму, мабуть, один із найскладніших, якщо говорити про особистісне зростання. Це досить важке завдання і для психотерапевта – така терапія потребує великої кваліфікації, стійкості та власної зрілості. Така терапія зазвичай займає багато часу не менше року, а якщо випадок, ускладнений (як часто буває) зовнішніми обставинами, то ще більше.

Інфантилізм або незрілість та їх потенційний вплив на суспільство – складна і багатогранна проблема, яка багатьма розглядається як дурощі, пустощі і невинне вираження особистих уподобань, на практиці ж за нею часто стоїть тривожний і болісний процес, часто неусвідомлюваний самим носієм. Така двоїстість створює небезпеку те, що людина отримує допомогу так як до неї ніхто не поставиться серйозно, але при цьому вона може зазнати стигматизації, і знову ж таки не отримати допомогу через всепоглинаюче почуття сорому, провини та власної нікчемності.

Важливо розуміти, що існує ціла низка факторів, які можуть сприяти незрілості людини у дорослому віці, включаючи дитячі травми, соціальну ізоляцію та інші основні проблеми психічного здоров'я, і що інфантилізм, вивчена беспорядність та безвідповідальність, у більшості випадків – це симптоми глобальнішої проблеми. Не слід забувати і про те, що існує ширший культурний контекст, який може сприяти поширенню інфантилізму. У суспільстві, яке більше цінує молодість і незрілість, неважко побачити, як деякі люди можуть почуватися змушеними прийняти дитячу ідентичність, щоб зберегти статус-кво.

Способи боротьби з інфантилізмом.

Позбутися інфантилізму реально. Насамперед, усвідомити і прийняти істину: людина сама відповідальна за своє життя та вчинки, здатна самотійно все змінити, на все має свою думку та свої рішення. Важливо навчитися прислухатися до себе, розуміти емоції та бажання, робити правильний вибір. У цьому допоможуть такі кроки.

- 1) Визнати проблему. Будь-яке лікування починається з визнання та усвідомлення негативної ситуації.
- 2) Вийти із зони комфорту. Найкращий варіант – переїхати та жити окремо, нехай навіть це буде орендне житло. Сенс у тому, що доведеться самотійно себе утримувати та налагоджувати побут. Це перший крок до дорослішання.
- 3) Навчитися чути інших людей, поважати їхню думку та розуміти потреби. Керуватися не лише особистими бажаннями та примхами.
- 4) Розібратися у собі. Зрозуміти, що справді подобається і чим хочеться займатися, розібратися у своїх інтересах. Якщо робота пригнічує – пошукати інші варіанти та змінити її, відремонтувати квартиру на свій смак чи знайти цікаве хобі.

- 5) Знаходити мотивації та ставити цілі як на найближчий час, так і на далеке майбутнє. Скласти план і чітко слідувати йому. Цілі вибирати тільки бажані та приємні. До яких справді хочеться прагнути, незважаючи ні на що. Таким чином, розвиватимуться самоорганізованість та відповідальність. А наслідки вчинків почнуть відігравати не останню роль.
- 6) Зайнятися рефлексією (самопізнанням). Важливо знайти причини дитячої поведінки та реакцій на зовнішні подразники. Навчитися керувати своїми емоціями і не піддаватися миттєвим поривам. Якщо самостійно знайти причини не вдається, звернутися по допомогу до психотерапевта.
- 7) Навчитися відповідальності. Прекрасним способом буде завести вихованця. Піклуючись про беззахисну істоту, легше навчитися відповідальності та самостійності. Ще один чудовий варіант – волонтерська діяльність. Вона підштовхне до розуміння чужих бід, навчить співчуття та безкорисливості [18].

Частку щасливого та безтурботного дитинства зберегти в собі неодмінно потрібно. Це не дозволить забути, як мріяти, радіти дрібницям, сподіватися та вірити у дива. Але дозволяти внутрішній дитині повністю контролювати доросле життя не можна. Інфантильна поведінка неодмінно призведе до серйозних проблем та досить негативних наслідків.

Основні психологічні вправи у формуванні зрілості:

1. Робота з думками та баченням. Коли в голові з'являється формулювання – «я не зможу, запитайте себе: «А коли мені вдавалося і я справлявся з чимось?». Нехай це навіть будуть дрібниці. Згадайте їх. Якщо вам здається, що потрібно зробити занадто багато і ноша непідйомна, необхідно спробувати розділити процес на маленькі частини. Лякає? Спробуйте ще менше. Важливо набратися мужності та зробити перший

крок. А потім обов'язково порадіти успіху. Найкраще навіть відсвяткувати його.

2. Робота з почуттями та блокуючими установками. Наприклад, «Бути дорослим страшно» або «Я ніколи не зможу взяти на себе відповідальність». Такі переконання вимагають глибинного опрацювання та пошуку альтернативних пояснень. Ви можете поміркувати, що явна перевага дорослих – володіння свободою. Що відповідальність – це важко, зате приносить задоволення. Що страшно тільки спочатку, а потім приходять впевненість та навички вирішення складних ситуацій.
3. Робота з поведінкою. Йти і робити, незважаючи на страх та тривогу. Так роблять усі дорослі люди.
4. Робота над тим, щоб стати батьком для самого себе. Будьте мамою та татом для «внутрішньої дитини». Підбадьорюйте його, дбайте про нього, беріть за нього відповідальність.

Висновки до Розділу 1

В умовах формування сучасного суспільства, важливим завданням є виховання покоління, здатного відповідати на виклики сучасності майбутнього, що обумовлюється розвитком соціальної незрілості суспільства, синдромом пізнього дорослішання або дитинства, що затяглося.

Якщо спочатку за допомогою поняття «інфантилізм», що з'явилося в медичному дискурсі, позначався особливий вид зупинки розвитку особистості на ювенільному щаблі, то на сьогоднішній день трактування «інфантилізму» розширилося за межі предметної галузі психіатрії та клінічної психології. У психології та суміжних науках активно використовується термін «особистісний інфантилізм», що застосовується щодо людей, у поведінці яких не спостерігається проявів патології розвитку, проте способи взаємодії з навколишнім світом, які вони обирають, не відповідають віковим експектаціям – очікуванням суспільства від представників дорослого періоду. Така поведінка трактується як прояв розриву між біологічним та соціокультурним дорослішанням людини, що виражається у відмові від тих чи інших форм соціальної активності або соціальних зобов'язань у зв'язку з процесами дорослішання.

Фахівці говорять про інфантилізм як уникнення відповідальності, а виділяють його суть, як відмову від самостійного вибору та доручення вирішення проблеми іншій людині. Модель поведінки «вічна дитина» ніби звільняє індивіда від відповідальності.

Людина як індивід, фізіологічно зрілий у фізичному плані, часто нестійкий і сформований у соціальному плані, тому не може відповідати на вимоги, які соціум йому пред'являє. У такому разі прийнято говорити про пізнє громадянське формування особистості, протікання соціальної адаптації та про дисонанс інтелектуального розвитку.

Інфантильність (від латинського «дитячий») – поведінка дорослої людини, в якій явно простежуються риси, характерні для ранніх етапів розвитку. У загальному розумінні це незрілість поведінки, дитинство, небажання брати на себе відповідальність і приймати серйозні рішення.

Часто незрілість поведінки сприймається як звичне явище. Швидкість життя, культ вічної молодості, стандарти сучасної культури та своєрідні розваги штовхають особистість до подібної поведінки, зупиняючи дорослішання та розвиток. Згодом безвідповідальність і легковажність укорінюються, і людина відмовляється розлучатися з таким образом життя. Вона не бажає бачити та визнавати, скільки проблем це приносить.

Інфантилізм, як форма психічного захисту та опору, має на увазі у більшості випадків активне небажання, а у важких випадках нездатність людини брати на себе відповідальність за свої дії та поводитися як зрілий дорослий. Людей, які демонструють інфантильну поведінку та стиль життя, часто називають безвідповідальними, при цьому саме слово інфантильність несе в собі сильний контекст, що стигматизує. Важливо усвідомити, що в багатьох випадках інфантильна людина демонструє відсутність самостійності, егоцентризму і схильність звинувачувати інших у своїх проблемах, тому що вона не вміє по-іншому через різні причини.

Сама собою інфантильність не є захворюванням, тому не вимагає лікування. Інфантильні прояви можуть бути просто шляхом саморозвитку. Якщо такі особистісні прояви не заважають самій людині та іншим, то вони можуть мати місце.

У людини є потреба в розвитку, логічним ступенем якого є дорослішання. Відмова від дорослішання заважає відчувати повноту життя, адже це частина розвитку та розкриття масштабів власної особистості. Шлях до дорослішання лежить через прийняття себе та своїх особливостей. Важливо сформулювати, на які сфери життя незрілість накладає відбиток, де вона заважає і навпаки.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФАНТИЛЬНОСТІ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

2.1 Опис вибірки та методик емпіричного дослідження

У емпіричному дослідженні взяли участь 47 осіб віком 25-45 років. Серед досліджуваних 28 жінок і 19 чоловіків. Більшість учасників дослідження одружені (30 осіб), 17- не одружених. Усі досліджувані працюють, деякі з них здобувають освіту (переважно другу вищу).

Для проведення емпіричного дослідження використано наступні психодіагностичні методики:

- Опитувальник визначення психологічного віку Р. Кастенбаума.
- Опитувальник особистісної зрілості О. Штепи.
- Методика соціально-психологічної адаптації К.Роджерса-М.Даймонда

Опитувальник визначення психологічного віку Р. Кастенбаума передбачає відповіді на 4 запитання. Для того щоб дізнатися ваш суб'єктивний вік, складіть отримані результати і розділіть отриману суму на 4.

Перелік запитань:

- Я відчуваю себе на ... років.
- За зовнішністю мені можна дати ... років.
- У мене такі ж інтереси, як у людини у віці ... років.
- У повсякденному житті я поведжуся так, як ніби мені ... років.

Опитувальник особистісної зрілості О. Штепи – це психодіагностичний інструмент, який дозволяє оцінити рівень особистісної зрілості у людини. Опитувальник складається з 100 питань, які відповідають на такі шкали:

- Відповідальність – схильність до виконання своїх обов'язків, уміння приймати рішення та нести за них відповідальність.
- Децентрація – здатність розуміти позиції інших людей, бачити світ не лише з власної точки зору.

- Глибинність переживань – здатність до глибоких та емоційних переживань.
- Життєва філософія – наявність чіткого сенсу життя, цінностей та ідеалів.
- Толерантність – здатність поважати чужі думки та переконання, навіть якщо вони відрізняються від власних.
- Автономність – здатність до самостійного мислення та дій, незалежності від інших.
- Контактність – здатність до встановлення та підтримки міжособистісних стосунків.
- Самоприйняття – здатність приймати себе таким, яким ти є, з власними сильними та слабкими сторонами.
- Креативність – здатність до творчості, пошуку нових рішень та нестандартних підходів.
- Синергічність – здатність до взаємодії з іншими людьми на основі співробітництва та партнерства.

Опитувальник К. Роджерса-Р. Даймонда (СПА) - це особистісний опитувальник, розроблений американським психологом Карлом Роджерсом та його колегою Робертом Даймондом. Опитувальник призначений для вивчення ступеня соціально-психологічної адаптації. Опитувальник складається з 101 тверджень, які оцінюються за 7-бальною шкалою. Основними шкалами опитувальника є наступні:

- адаптація;
- прийняття інших;
- інтернальність (рівень суб'єктивного контролю);
- самосприйняття;
- емоційний комфорт;
- прагнення домінування.

2.2. Результати описової статистики та порівняльного аналізу емпіричного дослідження

Проаналізуємо зв'язок хронологічного віку із психологічним у досліджуваних нашої вибірки.

Таблиця 2.1.

Співвідношення хронологічного та психологічного віку

Співвідношення хронологічного та психологічного віку	Вік			
	25-30 рр. (N=10)	30 -35 рр. (N=11)	35-40 рр. (N=14)	35-40 рр. (N=12)
Не визначили	0	0	0	1
Психологічний вік менший за хронологічний на 15-20 років	2	1	1	0
Психологічний вік менший за хронологічний на 10-15 років	0	2	1	0
Психологічний вік менший за хронологічний на 5-10 років	4	3	2	2
Психологічний вік менший за хронологічний на 0-5 років	0	2	2	2
Психологічний вік дорівнює хронологічному	2	0	0	1
Психологічний вік більший за хронологічний на 5 років	2	0	2	2
Психологічний вік більший за хронологічний на 5 -10років	0	3	2	1
Психологічний вік більший за хронологічний на 10 -15років	0	0	2	3

У віковому діапазоні 25-30 років у більшості людей (80%) психологічний вік відповідає хронологічному. Це свідчить про те, що в цьому віці люди досягають певної психологічної зрілості, яка дозволяє їм успішно адаптуватися до дорослого життя.

У 30-35 років спостерігається деяке зниження рівня психологічної зрілості. У цьому віці у деяких людей (27%) психологічний вік може бути меншим за хронологічний на 5-10 років. Це може бути пов'язано з тим, що в

цьому віці люди часто перебувають у пошуку себе, своєї ролі в житті. Вони можуть бути непевними у своїх силах, у своїх рішеннях.

У 35-40 років спостерігається подальше зниження рівня психологічної зрілості. У цьому віці у деяких людей (25%) психологічний вік може бути меншим за хронологічний на 10-15 років. Це може бути пов'язано з тим, що в цьому віці люди можуть відчувати певну кризу середнього віку. Вони можуть бути незадоволені своїм життям, своїми досягненнями. Вони можуть шукати способів повернути собі молодість.

У 35-40 років також спостерігається зростання кількості людей, у яких психологічний вік дорівнює хронологічному (25%). Це може бути пов'язано з тим, що в цьому віці люди починають усвідомлювати, що життя є обмеженим, і що потрібно цінувати кожен мить.

У цілому, дані таблиці свідчать про те, що інфантильність є поширеною проблемою серед людей середнього віку. Інфантильні люди мають психологічний вік, який не відповідає їхньому хронологічному віку. Вони можуть бути несамостійними, потребувати постійної підтримки та допомоги з боку інших людей. Інфантильність може негативно позначатися на життєдіяльності людини, ускладнювати її адаптацію до дорослого життя.

Загалом причинами інфантильності саме у середньому віці є недостатня самоактуалізація. Людина не може в повній мірі реалізувати свій потенціал, свої здібності. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як: несприятливі умови виховання, відсутність підтримки з боку близьких, страх відповідальності; залежність від інших людей. Людина не може самостійно приймати рішення, вирішувати проблеми. Вона постійно потребує допомоги та підтримки з боку інших людей. Це може бути пов'язано з різними факторами, такими як: непевність у собі, страх невдачі.

Загальна кількість осіб, які демонструють нижчий психологічний вік у порівнянні з хронологічними (18 осіб), тобто значна частина вибірки показує

наявність ознак інфантильності. Щодо розподілу стосовно віку має наступні показники (Таблиця 2).

Таблиця 2.2.

Співвідношення хронологічного та психологічного віку відповідно до статі досліджуваних

Співвідношення хронологічного та психологічного віку	Стать	
	Жінки (N=28)	Чоловіки (N=19)
Не визначили	0	1
Психологічний вік менший за хронологічний на 15-20 років	2	3
Психологічний вік менший за хронологічний на 10-15 років	2	1
Психологічний вік менший за хронологічний на 5-10 років	7	4
Психологічний вік менший за хронологічний на 0-5 років	4	4
Психологічний вік дорівнює хронологічному	2	2
Психологічний вік більший за хронологічний на 5 років	4	4
Психологічний вік більший за хронологічний на 5 -10років	3	1
Психологічний вік більший за хронологічний на 10 -15років	4	0

Загалом, у більшості випадків (57,1% у жінок і 52,6% у чоловіків) психологічний вік відповідає хронологічному. Це означає, що люди, які брали участь у дослідженні, усвідомлюють свій вік і відповідають йому своїми цінностями, інтересами, поведінкою тощо.

Однак, у деяких випадках психологічний вік може відрізнятись від хронологічного. Так, у 22,2% жінок і 21,1% чоловіків психологічний вік менший за хронологічний. Це може бути пов'язано з різними причинами, наприклад, із затримкою розвитку, травмами, важкими життєвими обставинами тощо. У 20,7% жінок і 26,3% чоловіків психологічний вік більший за

хронологічний. Це може бути пов'язано з раннім розвитком, високим інтелектом, успішною кар'єрою тощо.

Порівнюючи психологічний вік жінок і чоловіків, можна зробити такі висновки:

- Жінки частіше, ніж чоловіки, оцінюють свій психологічний вік як нижчий за хронологічний. Так, у віковій групі 18-24 років серед жінок 38,5% оцінюють власний психологічний вік як нижчий, ніж хронологічний, а серед чоловіків — 26,3%.
- Чоловіки частіше, ніж жінки, оцінюють свій психологічний вік як більший за хронологічний. Так, у віковій групі 40-49 років серед чоловіків 15,4% оцінюють власний психологічний вік як більший за хронологічний, а серед жінок — 10,7%.

Ці відмінності можуть бути пов'язані з різними соціальними ролями і очікуваннями, які існують у суспільстві щодо чоловіків і жінок. Так, від чоловіків часто очікується, що вони будуть більш відповідальними, рішучішими та успішними у кар'єрі. Це може призводити до того, що чоловіки частіше оцінюють свій психологічний вік як більший за хронологічний.

За результатами описової статистики показники параметрів особистісної зрілості виглядають наступним чином:

Таблиця 2.3.

Описова статистика за опитувальником особистісної зрілості О. Штепи

Риси	N=47	Мінімум	Максимум	M	SD
Відповідальність	47	1,0	8,0	4,53	1,34
Децентрація	47	1,0	8,0	4,56	1,23
Глибинність переживань	47	2,0	8,0	5,33	1,45
Життєва філософія	47	1,0	8,0	4,57	1,96
Толерантність	47	1,0	5,0	3,02	1,12

Автономність	47	2,0	7,0	4,53	1,32
Контактність	47	2,0	8,0	5,01	1,54
Самоприйняття	47	1,0	7,0	4,00	1,55
Креативність	47	3,0	8,0	5,86	1,24
Синергічність	47	1,0	8,0	4,55	1,45

За даними, наведеними в таблиці, можна зробити висновок, що в цілому група людей, яка пройшла тестування, має середній рівень особистісної зрілості. Середній показник по всіх рисах особистості становить 4,53 бали, що відповідає середньому рівню зрілості.

Однак, серед показників є деякі відхилення. Так, показники відповідальності, децентрації, глибинності переживань, креативності та синергічності знаходяться в межах норми. А от показники толерантності, автономності та самоприйняття дещо нижчі за середній рівень.

В даному випадку середній показник відповідає середньому рівню відповідальності. Це означає, що люди в цілому відповідальні та беруть на себе зобов'язання, але можуть іноді проявляти безвідповідальність.

Середній показник відповідає середньому рівню децентрації. Це означає, що люди в цілому здатні сприймати світ з точки зору інших людей, але можуть іноді бути егоцентричними.

Середній показник глибинності переживань вказує на те, що досліджувані в цілому здатні відчувати сильні емоції та переживати їх усвідомлено, але можуть іноді бути емоційно поверхневими.

Спостерігається середній рівень життєвої філософії, що свідчить про сформовану систему цінностей та переконань, але іноді відчуття втрати сенсу життя.

Показник толерантності нижче середнього, що вказує на натерпимість у проявах до інших в окремих ситуаціях.

Нижче середнього рівня автономності вказує на залежність від інших та несамостійність.

Показники контактності, самоприйняття, синергічності та креативності знаходяться на середньому рівні, хоча серед цих усіх показників креативність має найвищий середній бал

Варто зазначити, що підвищувати особистісну зрілість варто через формування толерантності, автономності та самосприйняття.

У результаті статистичного аналізу, а саме порівняння середніх з'ясовано, що у жінок та чоловіків є деякі відмінності у показниках особистісної зрілості.

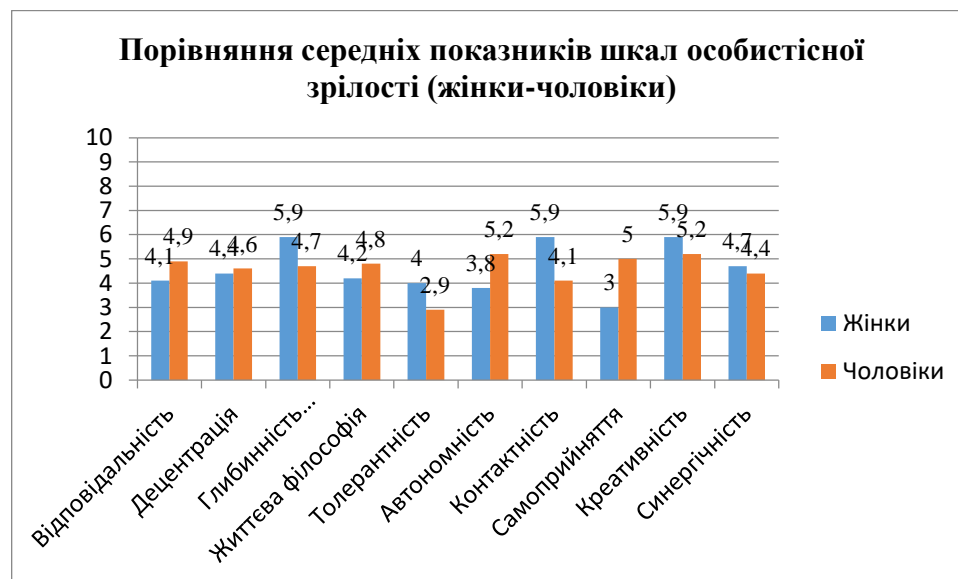


Рис.2.1. Порівняння середніх показників шкал особистісної зрілості (жінки-чоловіки)

Можна зробити висновок, що чоловіки мають вищі показники з таких рис особистості, відповідальність ($M=4,9$), децентрація ($M=4,6$), життєва філософія ($M=4,8$), автономність ($M=5,2$) та самосприйняття ($M=5,0$). Натомість у жінок на вищому рівні виражені такі показники, як глибинність переживань ($M=5,9$),

толерантність (M=4,0), контактність (M=5,9), креативність (M=5,9), та синергічність (M=4,7).

Такі особливості прояву показників свідчать про те, що чоловіки, маючи вищі показники відповідальності та автономності як складових особистісної зрілості, демонструють менший рівень інфантильності. Наявність вищого показника життєвої філософії також вказує на сформовану систему цінностей та переконань. Відповідно вищий показник самоприйняття вказує на вміння приймати себе таким, як є, бути самодостатнім та впевненим у собі.

Проте глибинність переживань, креативність, толерантність, контактність та синергічність, риси які є домінуючими у жінок, вказують на розвинуто емоційність, здатність до співпраці з іншими, повагу та цінність інших.

Визначимо, які особливості прояву цих параметрів у вікових групах досліджуваних: перша група: 25-35 років, друга група -35-45 років.

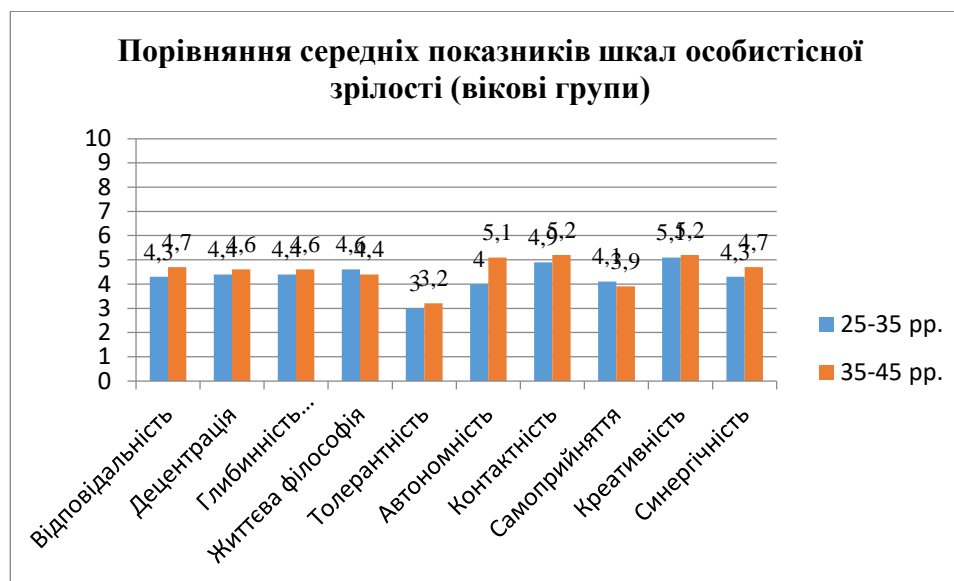


Рис.2.2. Порівняння середніх показників шкал особистісної зрілості (вік)

На графіку видно, що загалом показники особистісної зрілості зростають з віком. Це означає, що люди з віком стають більш відповідальними, емоційними, мають більш сформовану систему цінностей та переконань, більш толерантні до

інших людей та здатні до співпраці, більш автономні, здатні приймати себе такими, якими вони є, та креативні.

Однак, у деяких рисах особистості спостерігається нерівномірність розвитку. Так, показники відповідальності, децентрації, глибинності переживань, креативності та синергічності зростають з віком досить рівномірно. А показники толерантності, автономності та самоприйняття зростають з віком більш нерівномірно.

Відповідальність зростає з віком поступово, досягаючи максимуму в середньому віці. Це означає, що люди з віком стають більш відповідальними за свої дії та рішення.

Децентрація також зростає з віком поступово, досягаючи максимуму в середньому віці. Це означає, що люди з віком стають більш здатними сприймати точку зору інших людей.

Глибинність переживань зростає з віком поступово, досягаючи максимуму в пізньому віці. Це означає, що люди з віком стають більш здатними переживати сильні емоції та розуміти їхній сенс.

Креативність зростає з віком поступово, досягаючи максимуму в пізньому віці. Це означає, що люди з віком стають більш здатними генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення.

Синергічність зростає з віком поступово, досягаючи максимуму в пізньому віці. Це означає, що люди з віком стають більш здатними використовувати свої здібності та ресурси для досягнення спільних цілей.

Толерантність зростає з віком нерівномірно. У молодому віці показники толерантності відносно низькі. Це пов'язано з тим, що молоді люди ще не мають достатнього досвіду спілкування з людьми з різними цінностями та переконаннями. У середньому віці показники толерантності зростають, але все ще залишаються нижчими, ніж у старших людей. У пізньому віці показники толерантності досягають максимуму. Це пов'язано з тим, що люди з віком

стають більш мудрими та усвідомлюють, що кожен має право на власні думки та переконання.

Автономність зростає з віком нерівномірно. У молодому віці показники автономності відносно низькі. Це пов'язано з тим, що молоді люди ще не мають достатнього досвіду самостійного життя. У середньому віці показники автономності зростають, але все ще залишаються нижчими, ніж у старших людей. У пізньому віці показники автономності досягають максимуму. Це пов'язано з тим, що люди з віком стають більш самостійними та здатними приймати рішення самостійно.

Самосприйняття зростає з віком нерівномірно. У молодому віці показники самоприйняття відносно низькі. Це пов'язано з тим, що молоді люди ще не мають достатнього досвіду життя та самопізнання. У середньому віці показники самоприйняття зростають, але все ще залишаються нижчими, ніж у старших людей. У пізньому віці показники самоприйняття досягають максимуму. Це пов'язано з тим, що люди з віком стають більш мудрими та усвідомлюють свої сильні та слабкі сторони.

Загалом, можна зробити висновок, що з віком люди стають більш особистісно зрілими. Це означає, що вони стають більш відповідальними, емоційними, мають більш сформовану систему цінностей та переконань, більш толерантні до інших людей та здатні до співпраці, більш автономні, здатні приймати себе такими, якими вони є, та креативні.

2.3. Результати кореляційного аналізу емпіричного дослідження

Нами було визначено наявність кореляційних зв'язків параметрів особистісної зрілості та соціально-психологічної адаптації. Наведемо кореляційну матрицю значимих зв'язків, отриманих у результатів кореляційного аналізу.

Таблиця 2.4.

Кореляційна матриця взаємозв'язків шкал особистісної зрілості із соціально-психологічною адаптацією

Риси	Адаптивність	Прийняття інших	Інтернальність	Самоприйняття	Емоційний комфорт	Прагнення до домінування
Відповідальність	0,334	0,233	0,611**	0,233	0,723**	0,324
Децентрація	0,321	0,304	0,322	0,242	0,244	0,149
Глибинність переживань	0,432	0,211	0,199	0,112	0,345	0,256
Життєва філософія	-0,254	0,234	0,435	0,275	0,288	0,385
Толерантність	0,334	0,231	0,298	0,308	0,343	0,328
Автономність	0,675*	-0,333	0,197	0,209	0,289	0,454
Контактність	0,564**	0,453	0,012	0,109	0,344	0,322
Самоприйняття	0,623**	0,322	0,321	0,388	0,442	0,411
Креативність	0,554*	0,244	0,212	0,297	0,503**	-0,211
Синергічність	0,234	0,122	0,392	0,385	0,321	-0,311

Як бачимо наявні позитивні зв'язки відповідальності з інтернальністю ($r=0,611$, при $p \leq 0,01$) та емоційним комфортом ($r=0,723$, при $p \leq 0,01$).

Прямий зв'язок відповідальності з інтернальністю означає, що відповідальні люди, як правило, мають більш розвинене почуття внутрішнього контролю. Їхні успіхи або невдачі в житті залежать від їхніх власних дій та

зусиль. Позитивний зв'язок відповідальності з емоційним комфортом означає, що відповідальні люди, як правило, мають більш стабільний емоційний стан. Це означає, що вони менш схильні до тривоги, напруження та інших негативних емоцій.

Тому відповідальні особи, які мають такий прояв зрілості, як відповідальність свідомо ставляться до свого життя. Вони розуміють, що їхні дії мають наслідки, і тому вони більш схильні до планування та організації своїх дій. Відповідальні люди, як правило, більш добре усвідомлюють свої сильні та слабкі сторони. Вони знають, що вони можуть досягти успіху, якщо докладуть зусиль.

Шкали контактності з адаптивністю ($r=0,564$, при $p\leq 0,01$), само сприйняття ($r=0,623$, при $p\leq 0,01$) з адаптивністю. Прямий зв'язок контактності з адаптивністю означає, що люди, які легко налагоджують контакти з іншими, як правило, більш адаптивні. Вони легше сприймають зміни та знаходять способи пристосуватися до них. Прямий зв'язок самосприйняття з адаптивністю означає, що особи, які мають більш позитивний погляд на себе та свої можливості адаптивніші до середовища та його умов.

Шкала «креативність» має прямий зв'язок з адаптивністю ($r=0,554$, при $p\leq 0,05$) та емоційним комфортом ($r=0,503$, при $p\leq 0,01$). Наявність таких зв'язків вказує на те, що креативні особи відкриті до нових ідей та досвіду. Вони не бояться ризикувати та експериментувати, що робить їх більш здатними до адаптації в мінливому середовищі. Також Креативні особи, більш впевнені в собі та своїх силах. Вони не бояться випробовувати себе та свої можливості, що також сприяє їхньому емоційному комфорту.

Висновки до Розділу 2

За результатами проведеного емпіричного дослідження можна зробити такі висновки.

Інфантильність є поширеною проблемою серед людей середнього віку. Інфантильні люди мають психологічний вік, який не відповідає їхньому хронологічному віку. Вони можуть бути несамостійними, потребувати постійної підтримки та допомоги з боку інших людей. Інфантильність може негативно позначатися на життєдіяльності людини, ускладнювати її адаптацію до дорослого життя.

Жінки частіше, ніж чоловіки, оцінюють свій психологічний вік як нижчий за хронологічний. Це може бути пов'язано з різними соціальними ролями і очікуваннями, які існують у суспільстві щодо чоловіків і жінок. Також це може вказувати на їхню інфантильність у порівнянні з чоловіками.

Дана вибірка характеризується середній рівень особистісної зрілості, оскільки середній показник по всіх рисах особистості становить 4,53 бали,

У чоловіків та жінок є деякі відмінності у показниках особистісної зрілості. Чоловіки мають вищі показники з таких рис особистості, як відповідальність, децентрація, життєва філософія, автономність та самоприйняття. Натомість у жінок на вищому рівні виражені такі показники, як глибинність переживань, толерантність, контактність, креативність та синергічність.

Загалом показники особистісної зрілості зростають з віком. Це означає, що люди з віком стають більш відповідальними, емоційними, мають більш сформовану систему цінностей та переконань, більш толерантними до інших людей та здатними до співпраці, більш автономними, здатні приймати себе такими, якими вони є, та креативні.

Виявлено, що такі показники особистісної зрілості, як самоприйняття, креативність та контактність впливають на загальну адаптивність особистості.

ВИСНОВКИ

Інфантильність - це поведінка дорослої людини, в якій явно простежуються риси, характерні для ранніх етапів розвитку. У загальному розумінні це незрілість поведінки, небажання брати на себе відповідальність і приймати серйозні рішення.

Інфантильність може бути викликана різними факторами, такими як негативний досвід дитинства, наприклад, відсутність батьківської любові та підтримки, жорстоке поводження з дитиною тощо, проблеми у взаєминах з батьками, наприклад, занадто опікаючі чи, навпаки, байдужі батьки. Серед соціальних факторів можна виокремити такі причини як культ вічної молодості, стандарти сучасної культури тощо.

Інфантильність може негативно позначатися на життєдіяльності людини, ускладнювати її адаптацію до дорослого життя. Інфантильні люди можуть мати труднощі з створенням і підтриманням зрілих стосунків, роботою та навчанням, саостійним вирішенням проблем, прийняттям рішень, відповідальністю.

За результатами проведеного емпіричного дослідження можна зробити висновок, що інфантильність є поширеною проблемою серед людей середнього віку. Жінки частіше, ніж чоловіки, оцінюють свій психологічний вік як нижчий за хронологічний. У чоловіків та жінок є деякі відмінності у показниках особистісної зрілості. Чоловіки мають вищі показники з таких рис особистості, як відповідальність, децентрація, життєва філософія, автономність та самосприйняття. Натомість у жінок на вищому рівні виражені такі показники, як глибинність переживань, толерантність, контактність, креативність та синергічність.

Жінки частіше, ніж чоловіки, оцінюють свій психологічний вік як нижчий за хронологічний. Це може бути пов'язано з різними соціальними ролями і

очікуваннями, які існують у суспільстві щодо чоловіків і жінок. Також це може вказувати на їхню інфантильність у порівнянні з чоловіками.

Дана вибірка характеризується середній рівень особистісної зрілості, оскільки середній показник по всіх рисах особистості становить 4,53 бали,

У чоловіків та жінок є деякі відмінності у показниках особистісної зрілості. Чоловіки мають вищі показники з таких рис особистості, як відповідальність, децентрація, життєва філософія, автономність та самосприйняття. Натомість у жінок на вищому рівні виражені такі показники, як глибинність переживань, толерантність, контактність, креативність та синергічність.

Загалом показники особистісної зрілості зростають з віком. Це означає, що люди з віком стають більш відповідальними, емоційними, мають більш сформовану систему цінностей та переконань, більш толерантними до інших людей та здатними до співпраці, більш автономними, здатні приймати себе такими, якими вони є, та креативні.

За результатами кореляційного аналізу виявлено, що такі показники особистісної зрілості, як самоприйняття, креативність та контактність впливають на загальну адаптивність особистості.

Щодо зниження рівня інфантилізму у дорослих людей важливо навчитися прислухатися до себе, розуміти емоції та бажання, робити правильний вибір. У цьому допоможуть такі основні підходи: визнати проблему; вийти із зони комфорту; навчитися чути інших людей, поважати їхню думку та розуміти потреби, керуватися не лише особистими бажаннями та примхами; здійснювати самоаналіз та саморефлексію; знаходити мотивацію та ставити цілі як на найближчий час, так і на далеке майбутнє; шляхом саморефлексії знати причини «дитячої» поведінки; формувати відповідальність та емоційний самоконтроль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова С.В. Особистісна зрілість та відповідальність: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ : Інтерконтиненталь-Україна, 2020. 364 с.
2. Барчій М., Воронова О. Окремі підходи дослідження особистісної і професійної зрілості. *Вісник Національного університету оборони України*. Випуск 1. 2020. С.10-17.
3. Білоус О. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. 108 с.
4. Борисюк О., Перун А. Соціально-психологічні аспекти дослідження феномену особистісної зрілості у професійному становленні майбутніх психологів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №2. 2022. С.3-9.
5. Бурянов М. П. Психологічний інфантилізм і сучасні проблеми. *Журнал невропатології і психіатрії*. 1999. № 1. С. 158–199.
6. Василець Н. Соціально-психологічні особливості суб'єктивного переживання психологічного віку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №2. 2017. с.91-97.
7. Вірна Ж. П. Особистісна ініціація відчуження як функція соціальної адаптації, *Вісник Прикарпатського університету. Філософські та психологічні науки*. 2008. С. 143–146.
8. Грановська О. А. Психологічний вік і час особистості. *Актуальні проблеми психології: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія*. Т. IX, вип. 7. 2020. С.99-104.
9. Гринчук О., Оленич Т. Інфантильна поведінка студентської молоді: основні показники та особливості прояву. *Збірник наукових праць: Психологія*. Вип. 24. 2019. С. 39–48.

10. Дерев'яних Е. А. Соціальний інфантилізм в молодіжному середовищі. Наукове товариство студентів ХХІ століття. Громадські науки : зб. ст. по мат. ХХV Міжнар. студ. наук.-практ. конф. № 10 (24). С.23-25.
11. Дідик Н.М. Професійно значущі характеристики особистісної зрілості майбутніх психологів : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 ; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2012. 356 с.
12. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості формування та активізації особистісної зрілості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. 5. С. 24 -31.
13. Єфремова Г. І. Соціально психологічні чинники інфантилізму в безробітній молоді, психологічні механізми подолання. Київ : Академвидав, 2008. 154 с.
14. Іваношко О. Функціональні межі інфантильності в ситуації життєвої кризи. *Психологічні перспективи*. Вип. 36. 2020. С.100–112
15. Ільїн М.В. Психологічний інфантилізм як чинник самопрезентації особистості. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. Луцьк, 2020. 26 с.
16. Ірза А. Поняття соціально-психологічної зрілості особистості: аналіз закордонних та перспективи сучасних вітчизняних досліджень. *Humanitarium*. 2019. Том 42, Вип. 1. С.59-67.
17. Католик Г., Калька Н. Психологія особистості: в презентаціях, схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 268 с.
18. Комар Т. В. Професійна зрілість особистості у її соціально-психологічному просторі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні та психологічні науки. 2014. № 2. С. 287-299.
19. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості : навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 240 с.

- 20.Павелків Р. В. П 12 Вікова психологія: підручник. К.: Кондор, 2015. - 469 с
- 21.Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія. К.: Альма-матер, 2012 368 с.
- 22.Семенів Н.М. Психологічні аспекти дослідження рівня особистісної зрілості. *Молодий вчений*. 2019. № 11(75). С. 743–749.
- 23.Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
- 24.Созонюк О. Особистісна зрілість майбутніх вчителів як механізм формування їх професійної ідентичності. *Психологія: реальність і перспективи*. №3. 2021. С.45-49.
- 25.Форманюк Ю.В. До проблеми розуміння феномену інфантильності в психології. *Матеріали II всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка*. 19-20 квітня 2010. С. 239.
- 26.Форманюк Ю.В. Егоцентризм як прояв інфантильності. *Наука і освіта*. 2013. № 7. С.98-102.
- 27.Форманюк Ю.В. Місце інфантильних рис в структурі особистості. *Вісник ОНУ ім. Мечникова, І. І. Психологія*. 2016. Том 21, 2 (42). С.205-211.
- 28.Шаповал І. Зрілість особистості як інтегральна здібність : теоретико-методологічне обґрунтування. *Психологія: реальність і перспективи*. №7. 2021. С.78-86.
- 29.Штепа О. С. Особистісна зрілість : монографія. 2008. С. 52–58.
- 30.Штепа О.С. Трансформація особистості у тренінгах особистісного зростання та способи її вимірювання. *Практична психологія та соціальна робота*. 2017. № 3. С. 53–57.
- 31.Яблонська Т.М. Вікові та індивідуально-психологічні особливості як чинник самовдосконалення особистості. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного*

університету імені Івана Франка. Серія „Психологія”. Дрогобич:
Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. Вип.. 37. 284 с.